

Cooperativismo e Enonomía Social, nº 29 (2006-2007), pp. 79-85

NOTAS SOBRE AS COOPERATIVAS DE EXPLOTACIÓN COMUNITARIA DA TERRA

Francisco TORRES PÉREZ
Profesor Asociado de Dereito Mercantil
Universidade de Vigo

1.- Regulación¹

O seu recoñecemento legal parte do segundo regulamento da Lei de cooperación de 1942, aprobado polo Decreto 2396/1971².

¹ Abreviaturas utilizadas no texto:

LC: Lei 27/1999, do 16 de xullo, de cooperativas

LCAR: Lei 9/1998, de cooperativas de Aragón

LCCAT: Lei de cooperativas de Cataluña (TR DLeg. 1/1992, do 10 de febreiro; modificada pola Lei 13/2003, do 13 de xuño)

LCCM: Lei 4/1999, do 30 de marzo, de cooperativas da Comunidade de Madrid

LCCV: Lei 8/2003, do 24 de marzo, de cooperativas da Comunidade Valenciana

LCC-LM: Lei 20/2002, do 14 de novembro, de cooperativas de Castilla-La Mancha

LCCeL: Lei 4/2002, do 11 de abril, de cooperativas de Castela e León

LCIB: Lei 1/2003, do 20 de marzo, de cooperativas das Illas Baleares

LCLR: Lei 4/2001, do 2 de xullo, de cooperativas da Rioxa

LCMu: Lei 8/2006, do 16 de novembro, de sociedades cooperativas da Rexión de Murcia

LCPV: Lei 4/1993, do 24 de xuño, de cooperativas de Euskadi

LCG: Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia

LFCN: Lei foral 12/1996, do 2 de xullo, de cooperativas de Navarra

LSCA: Lei 2/1999, de sociedades cooperativas andaluzas

LSCEX: Lei 2/1998, do 26 de marzo, de sociedades cooperativas de Extremadura

² Vid. BORJABAD GONZALO, P., *Manual de Derecho Cooperativo. General y Cataluña*, Barcelona, 1993, páx. 216. Sobre a súa mención no Estatuto Fiscal de 1969, cfr. CORONADO FERNÁNDEZ, F, "Cooperativas de explotación comunitaria de la tierra",

Na actualidade, están reguladas no capítulo X, sección 5.ª, artigos 94 a 97 LC e na lexislación autonómica, cunha nomenclatura común³: cooperativas de explotación comunitaria da terra (en diante CECT), e como clase diferente das agrarias.⁴

2.- Definición e natureza xurídica

As CECT asocian a titulares de dereitos de uso e aproveitamento de terras ou outros bens inmoebles que ceden os devanditos dereitos á cooperativa e que poden, á marxe da cesión, prestar o seu traballo nesta, podendo asociar tamén a persoas físicas que unicamente presten traballo. Toda actividade cooperativizada realízase para que os bens cedidos, ou os que posúa a cooperativa, sexan explotados en común como unha única empresa.

Configúranse como un tipo autónomo⁵, con remisións ás cooperativas agrarias e de traballo asociado⁶.

3.- Réxime xurídico característico das CECT

3.1. Socios das CECT

Como persoas físicas⁷, establécese unha "dobre condición"⁸: as que son titulares de dereitos e os ceden –socios cedentes–, e as que unicamente prestan o seu traballo e que teñen a condición de socios traballadores –socios de traballo cfr.; artigo 88.4 LCCV, 112.2 LCPV–.⁹

AA.VV (dir. García Sánchez, J. A.), *Cooperativas: Comentarios a la Ley 27/1999 de 16 de julio*, Madrid, 2001, páx. 711. Sitúa as súas orixes na Coop. Santa María de Zúñiga en 1958; SANZ JARQUE, J. J., *Cooperación, teoría general y régimen de las sociedades cooperativas, el nuevo derecho cooperativo*, Granada, 1994, pp. 644.

³ Agás art. 88 LCCV e na LCCeL.

⁴ Agás art. 62.1,c) LFCN e LCCAT incluídas na sección das coop. agrarias.

⁵ Nas agrarias hai unha explotación individualizada da terra, vid. TATO PLAZA, A. "As cooperativas de explotación comunitaria da terra", AA.VV (dir. Bello Janeiro, D.), *Estudios sobre a Lei de Cooperativas de Galicia*, Santiago de Compostela, 1999, páx. 239.

⁶ Vid. arts. 94,1 e 2 LC ao réxime das coop. agrarias e 95.2 LC ás coop. de traballo asociado.

⁷ Poden participar como socios entes sen personalidade xurídica. Sen cita concreta, para non redundar coa regra xeral; art. 95 – art. 12 LC, ou, citando a estas entidades, cfr.; art. 131.1 c) LSCEX

⁸ Vid. arts. 97.2 LC, 127.2 LCIB, 118.1 LCMu...

⁹ Os traballadores por conta allea –vid. art. 112.6, II LCG–, teñen límites na súa contratación en canto a número ou horas/ano ou xornadas legais de traballo comparándoos cos socios traballadores, vid. arts. 155. 4 LSCA, 113.3 LCC-LM, 115.3 LCLR, 117.4 LCMu...

Os socios cedentes, á súa vez, poden prestar o seu traballo e terían, de forma simultánea, esa condición e a de socios traballadores¹⁰. A estes últimos aplicaráselles o réxime das cooperativas de traballo asociado¹¹, coas excepcións establecidas para as CECT –artigo 112.2 LCPV–.

En canto ás persoas xurídicas como socios cedentes¹², é preciso dicir que os entes públicos, ou sociedades participadas maioritariamente por eles, non están afectadas por certo límite establecido legalmente, segundo o cal un socio non poderá ceder o usufruto de terras ou outros bens inmoebles que excedan do terzo do valor dos integrados na explotación, agás que teña a devandita calidade¹³.

Nos supostos de baixa¹⁴ voluntaria ou obrigatoria do socio, sexa traballador ou cedente, e pola condición persoalísima da citada calidade¹⁵, considérase a posibilidade de transmitir as contribucións realizadas, non a condición de socio en si, ao seu cónxuxe, ascendentes ou descendentes sempre e cando os devanditos suxeitos sexan socios ou ben adquiran tal condición nun determinado prazo desde a baixa, –vid., entre outros, os artigos 96.8 LC, 110.7 LCCeL, 132.8 LSCEX, 119.3 LCMu–.

3.2. Cesión de dereitos

Existe unha cesión de dereitos de uso e aproveitamento de terras ou outros bens inmoebles susceptibles de explotación agraria.¹⁶

¹⁰ Séguese o principio "un socio un voto"; arts. 112.1 LCPV, 155.2 LSCA, 118.2 LCMu...

¹¹ Vid. arts. 95.2 LC, 131.2 LSCEX, 113.2 LCC-LM, 118.3 LCMu...

¹² Algunhas normas citan persoas xurídicas concretas como posibles socios, cfr.; arts. 155.1.c) 1 e 2 LSCA, 131.1.c), a' e b' LSCEX. E, en ocasións, faise referencia a que as comunidades de bens poden ser socias deste tipo de cooperativas, cfr.; 118.1 LCMu.

¹³ Vid. arts. 132.5 LSCEX, 116.5 LCLR, 126.6 LCIB, 110.4 LCCeL, 88.3, II LCCV (aplica o límite a todos os socios), 96.5 LC.

¹⁴ Debe tratarse dunha baixa xustificada para verificar tal transmisión da súa participación social; art. 96.8 LC, 119.8 LCMu. Sen facer mención a tal xustificación, cfr.; art. 156.6 LSCA.

¹⁵ Aínda que se prevén supostos de representación do socio cedente, cfr.: art. 132.9 LSCEX.

¹⁶ A posibilidade de achegar gando e outros activos complementarios recóllese en: LFCN, LCCM, LCCT, LCCeL, LCCV. Noutras admitiríase pola remisión ás actividades das coop. agrarias; LC, LCLR, LCIB..., e, noutras; LCG, aínda que non se cite nin exista remisión, na práctica achégase gando, cfr.; AA.VV, *Libro Branco do Cooperativismo en Galicia*, Santiago de Compostela, 2004, pp. 293-301. Doutrinalmente, a favor; CORONADO, "Cooperativas... *op. cit.*", páx. 714. Con opinión diversa, cfr.; SÁNCHEZ ÁLVAREZ, ÁNGEL,

Os socios cedentes deben ter titularidade, plena ou limitada, suficiente sobre estes dereitos¹⁷, e deben cederllos á cooperativa durante un período de tempo¹⁸ de permanencia obrigatoria, fixado estatutariamente, que non pode ser superior a uns límites establecidos legalmente¹⁹. Esta permanencia é susceptible de prórroga automática por sucesivos períodos²⁰ diversos segundo a norma –na maioría das normas cinco anos, criterio do art. 96,1,II LC–, seis anos –arts. 114.1,II LCC-LM, 156.1,II LSCA–, ou dez anos –art 112.2,II LCG–.

Esta regra estatutaria e imperativa exceptúase para, na habitual terminoloxía legal, "o arrendatario e demais titulares dun dereito de gozo". Nestes casos, a cesión poderase establecer polo prazo máximo de duración do título que lle confire esa titularidade, aínda que o devandito prazo sexa inferior ao establecido legalmente²¹.

Así mesmo, a cooperativa pode conservar os dereitos cedidos, nos supostos de baixa do socio, e ata que finalice o período polo cal foron cedidos, malia que a cooperativa debe compensar o socio que causou baixa, aboándolle a renda da zona referida a tales bens, ata a finalización do período de permanencia obrigatoria²².

"Las Cooperativas de Explotación Comunitaria de la Tierra. Un análisis desde perspectivas jurídicas y económicoempresariales", en *Anuario de Estudios Cooperativos*, Universidad de Deusto, 1993, páx. 161.

¹⁷ A "titularidade suficiente" é outro criterio diferenciador, á marxe da prestación de traballo, entre os socios cedentes, cfr.; art. 96.6 LC, 126.7 LCIB. Precisando o devandito criterio, vid SÁNCHEZ HERNÁNDEZ, Á., "Cooperativas de explotación comunitaria de la tierra", *Revista de Derecho agrario y alimentario*, Ano XV, núm 34, páx. 28.

¹⁸ Sobre a permanencia obrigatoria e a súa aparente contradición co principio de "porta aberta", vid. SÁNCHEZ, "Las Cooperativas... *op. cit.*", pp 162, 166-167.

¹⁹ Vid., entre outras; 10 anos; art. 112,2,II LCG. 12 anos: art. 156.1 LSCA; 15 anos; art. 110,1 LCCeL, 119.1 LCMu; unicamente 25 anos en; art. 88.8 LCCV- ampliable a 40 anos en ocasións.

²⁰ Para evitar ese novo período debe o socio solicitar baixa voluntaria cunha determinada antelación á finalización do prazo obrigatorio de permanencia, cfr., entre outras; arts. 96,1,II LC, 156.1,II LSCA, 114.1,II LCC-LM, 119.1 LCMu...

²¹ Neste sentido, 119.3 LCMu, 156.3 LSCA. Tamén pode consultarse o artigo 23 da Lei de arrendamentos rústicos dedicado á Cesión e subarrendamento en arrendamentos rústicos.

²² Aféctase a facultade de dominio sobre os bens cedidos, de formas diversas, cfr.; art. 112.2, IV LCG.

3.3. Explotación en común

O obxecto social²³ é a explotación en común dos bens cedidos polos socios e dos demais que posúa a cooperativa por calquera título, explotación que se levará a cabo coa xestión, como unha única empresa²⁴, dos devanditos bens²⁵. Para alcanzalo, considérase viable, por regra xeral, calquera tipo de actividade agraria²⁶.

Aínda que o plan de explotación en común non abrangue só os bens cedidos, senón que tamén os que posúa a cooperativa por calquera título, existen previsións que protexen o socio cedente e a cooperativa²⁷.

Primeira: cando sexa necesario levar a cabo obras, melloras ou establecer servidumes sobre os bens cedidos, adóitase esixir que esta posibilidade figure prevista nos estatutos, xunto co réxime de indemnizacións e de determinación do cambio do valor contable do ben cedido, e, a maiores, a adopción do acordo se tome en asemblea cunha maioría cualificada. Recollidas e respectadas estas cautelas, o socio cedente non poderá opoñerse ao acordado –vid.; arts. 96.6 LC, 114.4 LCC-LM, 119.6 LCMu–.

Segunda: poderanse establecer nos estatutos límites á transmisión dos bens cedidos ou dereitos sobre tales bens, durante o período de permanencia obrigatoria, polos socios cedentes a terceiros, e, sempre e

²³ Sobre a diferenza entre obxecto social e contractual, vid MORILLAS JARILLO, M.ª J., FELIÚ REY, M. I, *Curso de Cooperativas*, Madrid, 2.ª ed., 2002, pp. 110-111.

²⁴ Un dos elementos caracterizadores deste tipo de cooperativas é que se xestiona unha única empresa ou explotación formada polas cedidas por todos ou cada un dos socios, créase unha explotación común e desaparecen as explotacións individuais daqueles; neste sentido, vid. BOTANA AGRA, M, *Fundamentos de Derecho de Cooperativas de Galicia*, Santiago de Compostela, 2004, páx. 137.

²⁵ Búscase unha recombinación máis racional de factores de produción coa finalidade de integralos nunha nova explotación da que é titular a cooperativa, vid. PAZ CANALEJO, VICENT CHULIÁ, F., *Comentarios al Código de Comercio y lexislación mercantil especial. Tomo XX: Lei General de Cooperativas; vol. 3°*, Madrid, 1994, páx. 740. Engadiríamos "primordialmente con fins de mercado", vid. CORONADO, "Cooperativas... *op.cit.*", páx. 715.

²⁶ Con apoio no art. 2, 1 e 2 da Lei 19/1995 de modernización de explotacións agrarias, exprésase CORONADO, "Cooperativas... *op.cit.*", páx. 715. Nalgunhas normas mesmo se ofrece unha innovadora perspectiva, vid. art. 88.2 LCCV, 117.2 LCMu. Útil será a mención do CNAE de cada actividade económica da CECT; Modelo de Estatutos de CECT. Consejería de Agricultura y Ganadería. Junta de Castilla y León. www.jcyl.es.

²⁷ Hase de fixar en estatutos o ámbito xeográfico da CECT, vid. arts. 94.3 LC, 111.3 LCPV, 117.2 LCMu...

cando, se impedise, coa devandita transmisión, o seu normal aproveitamento por parte da cooperativa²⁸.

4.- Réxime económico

4.1. Contribución e reembolso

A contribución fíxase estatutariamente, diferenciando, ao existir unha dobre tipoloxía de socios, entre a que se realizará como socio cedente e/ou como socio traballador²⁹. Consecuente coa posible "dobre condición" de socio, se cesa nunha desas dúas condicións reembólsanse³⁰ unicamente as contribucións realizadas en función desa condición.

4.2. Anticipos

Pódense percibir cantidades a conta dos resultados finais. Estes anticipos, que se denominan laborais ou societarios cando sexan percibidos polos socios traballadores, en tal caso terán a súa contía regulada pola normativa das cooperativas de traballo asociado³¹. Cando os perceptores sexan os socios cedentes, a súa contía consistirá na renda usual na zona para terreos análogos³².

4.3. Imputación de resultados

Existe unha "xenuína manifestación do risco empresarial"³³ na imputación de resultados das CECT. Vexamos:

A) Retornos cooperativos³⁴

Segundo a norma analizada, óptase por unha das seguintes solucións. A primeira³⁵: consiste en supeditar o criterio atributivo á orixe do excedente³⁶,

²⁸ Vid. arts. 96.7 LC, 109.6 LCCeL, 119.7 LCMu. É aconsellable plasmar, vía estatutaria, o que se considera impedimento para o normal uso e aproveitamento.

²⁹ Cun criterio máis técnico vid. art. 113.1 LCPV.

³⁰ Para o cómputo do prazo para facer efectivo o reembolso, vid. art. 96.1, III LC.

³¹ Vid. 120.2 LCMu.

³² Vid. arts. 97.3 LC, 133,3 LSCEX, 115,3 LCC-LM, 113,2 LCG, 111,3 LCCeL, 113,2 LCPV, 127,3 LCIB.

³³ SÁNCHEZ, "Las Cooperativas... *op.cit.*", pp 177-178.

³⁴ Sobre o concepto de retorno cooperativo; GÓMEZ SEGADE, J. A., "Concepto e características", AAVV (dir. Belo Janeiro), *Estudos... op. cit.*, páx. 35.

³⁵ Vid. entre outros os arts. 97. 4 LC, 127.4 LCIB, 157.3 LSCA, 117.3 LCLR, 133.4 LSCEX, 120.3.

sexa nun ben non cedido á CECT para distribuílo unicamente aos socios traballadores, ou nun ben cedido á CECT e distribuílo entre socios cedentes e socios traballadores, distribución que se realizará mediante:

- A remisión ao réxime das cooperativas de traballo asociado para aqueles excedentes con orixe de bens propios e imputalos aos socios traballadores.

- O establecemento duns criterios valorativos da actividade cooperativa para imputar os excedentes con orixe en bens cedidos aos socios cedentes, de acordo coa renda usual na zona para terreos análogos e para os socios traballadores de acordo co soldo do convenio vixente na zona para o seu posto de traballo.

A segunda³⁷: consiste en distribuír os devanditos retornos segundo a actividade desenvolvida por cada socio na cooperativa, en proporción aos anticipos laborais que teña que aboar a CECT aos socios traballadores ou as rendas pola cesión do uso dos bens os socios cedentes.³⁸

B) Imputación de perdas

A dóitase remitir á solución adoptada para acreditar os retornos, pero garantindo unha mínima retribución aos socios traballadores³⁹. Neste sentido, imputaranse perdas ao fondo de reserva obrigatorio e aos socios cedentes de xeito que se garanta, como mínimo, a devandita retribución aos socios traballadores⁴⁰.

³⁶ Criticable esta solución, xa presente na LC de 1987, pola complexidade técnica que ten no ámbito contable, aínda que se valora o criterio obxectivo que se establece, vid. BOR-JABAD, *Manual...* *op. cit.*, páx. 221.

³⁷ Vid. arts. 81.6 LCAR, 88.10 LCCV, 113, 2, II LCPV.

³⁸ Outras solucións, cfr. art. 110.5, I LCCM, 63 LFCN.

³⁹ Privilexio sen xustificación para: SÁNCHEZ, "Las Cooperativas..." *op. cit.*, páx. 182. Vid. 120.4 en relación con 24.5 da LCMu.

⁴⁰ Consistente, nun 70-75 % art. 110.5, II LCCM das retribucións para o mesmo traballo na devandita zona e cun mínimo que será o SMI ou calquera outro límite superior que establezan os estatutos sociais; neste sentido, vid. 24.5 LCMu.

